

הלכות פיסול וציור

א. פיסול

פסול

(א) אסור לפסל פני אדם בין איש בין אשה בין ילד וכש"כ בכל אבריו [שו"ע יו"ד סימן קמ"א סעיפים ד', ה']. ויש מי שאומר שמותר אם חלק מהגוף חסר [שם סעיף ד'].

(ב) דין זה חל הן בפרצוף בפני עצמו, הן בתבליט על קיר [שם סעיף ד'], הן במטבעות [ע"ז נ' ע"א תוס' ד"ה "ה"ג" שם סעיף ה'] בפרצוף בולט והן בכלים [שם סעיף ה'].

(ג) לשיטה המתירה [לעיל ס"א] מותר פרצוף בתבליט, כל שאין גוף שלם באבריו ופרצופו [שם סעיף ד'], וכשר שלא להקל כמותה [לשון השל"ה מובא פ"ת ס"ק י"א]. ופרופיל בולט מותר [שם ש"ך סוף ס"ק כ"ו].

(ד) אסור לפסל ארבע פני חיות הקדש ביחד דהיינו: אריה נשר שור ואדם [שם סעיף ד'].

(ה) אסור לפסל צורת שרפים ואופנים ומלאכי השרת [שם], וצורת פניהם פני אדם [ראשונים ע"ז].

(ו) אסור לפסל צורת חמה ולבנה וכוכבים [שם סעיף ד'], הן בעיגול שלם הן בסהר (לגבי לבנה) [רובא דפוסקים שם דרכ"ת ס"ק ל"ח, נ"א], וכן אסור לעשותם בולטים ע"ג קירות או כלים [שם ס"ג ש"ך ס"ק ח'].

(ז) לעשות פסל דרקון (דומה לנחש וכמין סנפירים בין פרקי חוליות שבצואר) – מותר [שם ס"ג וביאור הגר"א ס"ק י"ט].

(ח) לפסל כל המזלות יחד או בתבליט אחד אסור [ש"ך ס"ק ל']. (ומזלות לדין זה צורות שכינו מבני כוכבים אלו כגון: דגים בתולה וכדו' [ש"ך שם]).

(ט) לפסל כל שאר צורות: בהמות, חיות, עופות, דגים, אילנות, עשבים וכד' מותר הן בפסל הן בתבליט [סעיף ו'], ויש ^{אוצר החכמה} אוסרים [רמב"ן ומהר"ם מרוטנברג, ט"ז שם ס"ק י"ב].

(י) אותן צורות המנויות לעיל שאסור לעשותן בולטות. (אדם וד' פנים של חיות הקדש ושרפים ואופנים ומלאכים) כשהן שקועות מותר לעשותן [שם סעיף ד'], (כגון שהרקע בולט והן שוקעים).

(יא) חמה לבנה, כוכבים ומזלות אסורים אף שקועים [שם].

(יב) יש אוסרים אף אדם וד' פנים ושרפים ואופנים כשהן שקועים [ט"ז ס"ק י"ב עפ"י הרמב"ן].

(יג) שאר כל הצורות מותר לעשותן שוקעים [שם סעיף ו'].

ב. ציור

(א) מותר לצייר אדם בין פרצוף בלבד ובין עם כל שאר אברים [שו"ע יו"ד סי' קמ"א ס"ד]. והאחרונים אסרו, אא"כ אין אברי הפנים ניכרים, או שהם חסרים [שם ט"ז ס"ק י"ב, שו"ת שאילת יעב"ץ סי' ק"ע, דעת כהן סי' ס"ה וס"ו].

(ב) ד' פנים של חיות הקודש ושרפים ואופנים ומלאכי השרת מותר לצייר [שם ס"ד], ויש אוסרים [ט"ז ס"ק י"ב].

(ד) הסתכלות בדיוקנאות וצורות של ע"ז אסורה [סי' קמ"ב סט"ו] ובסתם צורות של נוי מותרת [ש"ך שם ס"ק ל"ג]. וע"כ ביקור במוזיאונים המציגים פסלי ע"ז וצורות שנעשו לשמה לשם הסתכלות בהן אסור.

(ה) ביקור בכנסיות אסור [כיון שנעשה ליהנות מנויי ע"ז — סי' קמ"ב סט"ו].

להבין ולהורות - ביאור מורחב

מסקנת הש"ס לגבי צורות לבנה של ר"ג שמותר לעשות ע"מ להתלמד — "וכתיב לא תלמד לעשות — אבל אתה למד להבין ולהורות". פסוק זה מובא בתחילת הפרשה האוסרת כשפים למיניהם [דברים, י"ח, ט'] ומשמעותו איסור עשיה. וחז"ל למדים אותו אף לאיסור לימוד לשם עשיה. איסור התעסקות כללי בדברים אלו שלא יגיע לעשיה האסורה. פשט תושבע"פ במלים להבין ולהורות כפירוש רש"י במקראות: "לא תלמד לעשות אבל אתה למד להבין ולהורות כלומר להבין מעשיהם כמה הם מקולקלים ולהורות לבניך לא תעשה כך וכך שזהו חוק עכו"ם". דהיינו הלימוד לשם הבנת הקלקול לעצמו ולהורות לאחרים קלקולם — מותר ולא נאסר אלא לשם עשיה לע"ז וכשפים. ואם הותר הלמוד העיוני לשם גנוי המגונה והתרחקות הימנו, עאכ"ו שהותר לשם למוד הלכות הימנו. במדה"ג כתוב על פסוק זה: "ר' יהושע אומר: למד אתה ע"מ לישוב בדין". היתר הלמוד כדי להבחין מה נעשה בכשפים ומה באחיזת עיניים כתוס' מנחות [ס"ה ע"א "בעלי כשפים"] משם רב האי גאון. [פירוש רש"י במנחות שהסביר להורות במובן של לגמור את הדין על פיהם אם אינם יכולים שלא ע"י כשפים צ"ב]. רש"י בשבת אף הוא הסביר כרב האי גאון, ז"ל: "שתוכל

(ג) חמה ולבנה כוכבים ומזלות אסור אף לצייר [שם].

(ד) כל שאר צורות כגון חיות ועופות ואילנות מותרים בציור [שם ס"ו].

(ה) רישום בהבלטת פרטים וחסרון חלקים מותר אף לאוסרים [ש"ך נקה"כ ס"ק י"ג].

ג. דינים שונים

(א) צילום נידון באחרונים כציור [שערים המצוינים בהלכה סי' קס"ח ס"ק ב', דעת כהן סימן ס"ו], וע"כ ראוי שלא לצלם דמות אדם בקומה שלמה, וכן ראוי לגבי חמה ולבנה כוכבים ומזלות בצילום לנוי (מק"ו מפרצוף אדם שנאסר דוקא בולט וחמה ולבנה נאסרו אף שוקעים, אך לא מצאתי מפורש באחרונים).

(ב) בובות של ילדים כיון שעשויות למשחק ע"מ לשברן ולבלותן מותרות [מהרי"ט ח"ב סי' ל"ו וכנה"ג הובאו דבריהם בפ"ת סי' קמ"א ס"ק כ"ז]. ויש מהאחרונים שהתירו משום שנחשבות כמבוזין [שו"ת פרי השדה ח"ג סי' ל"ח הו"ד בשערים המצוינים בהלכה סי' קס"ח ס"ק ב']. ולפי טעם הראשון ראוי לאסור בובות של חלונות ראווה להצגת חלקי לבוש שעשויות להתקיים [מדעתי]. ולפי הטעם השני מותרות [מדעתי, ועפ"י ד הגר"י אונטרמן בתשובה תחומין ג' שצורות שלמות כשהן טפל לעיקר מותרות אף אלה המותרות] וראוי להחמיר ללא תוי פנים [מדעתי, דהיתר מבוזין נאמר במוצא ולא בעושה. ועוד שאין תשמישם מבוזה. ובובות ילדים היתר כיון שמתלכלכות].

(ג) תמונות וצורות ע"מ ללמוד מהן אף בולטות מותרות [שו"ע ס"ד נקה"כ ס"ק י"ג], וראוי להחמיר בצורת אדם בולטת [מדעתי, וראיה מאנדרטי].

לעמוד בהן ואם יעשה נביא שקר לפניך שתבין שהוא מכשף" [ע"ה ע"א "להבין"]. לפי דרך זו הותרה הבנת הענין לשם עקירתו וכדרך אגב אף שלא ליפגע הימנו. (למודו של רחב"ת היה ע"מ לעשות. רחב"ת שהגה את השם באותיותיו – "דורשו במ"ב אותיות ועושה בו מה שהוא חפץ" [רש"י ע"ז י"ז סע"ב] ופגע בכבודו ובסתרו של מקום שדרשו בפרהסיא. כאן איסור הלמוד ע"מ לעשות הוא כללי לכל ישראל ולפרטים הראויים מיודעיו של מקום מותר בדרך ובצורה הראויה).

השכלת למוד זה על צורות הלבנה אינו דומה לשאר הש"ס, בצורות הלבנה היתה עשויה לשם למוד ד"א – ראית מולד הלבנה למצות קדוה"ח. בעוד שבכל שאר מקומות הלמוד היה מיניה וביה, בין ע"מ לגנות את המתועב [רש"י עה"ת], ובין ע"מ להבחין בין הנאסר מדאוריתא לנאסר מדרבנן. ובכ"ז גם בדין זה הגמ' לומדת שאחר כונת הלב הן הדברים וע"כ מותר. כל זה לצורך מצוה אמנם מהש"ך בנקודות הכסף [סימן קמ"א ס"ק י"ג] למדנו שאף למוד עיוני בעלמא שלא ע"מ לקים מצוה, אלא להכיר בריותיו של הקב"ה אף הוא בגדר להבין ולהורות. ז"ל: "גם מה שחלק [הט"ז] על המצירים י"ב מזלות במחזורים אינו כלום

דהדבר פשוט דהוי להבין ולהורות". (ובכך מתבארת השאלה בס"ק ל"ט בדרי"ת על תמונות לתלמידים). ועפ"י דכל אותן צורות האסורות אם נעשו ע"מ להבין צורתם, תבניתם וכד' מותר לעשותם ואף בולטים. אם כי על בכגון זה נאמר: ויראת מאלקיך שכיון שלנוי אסור בלאו מהתורה ואף להביט על העשוי לנוי אסור [שו"ע סימן קמ"ב סט"ו] צריך הבחנה ברורה לשם מה העשיה.

ובדברים המעורבים שחלקם לנוי וחלקם ללמוד או במקום שחלק מהתמונה או הצילום נעשה ללמוד וחלקו לנוי נראה לילך אחר רובו ואחר עיקר וטפל, וכ"מ שאין בו צורך אע"פ שודאי קלוקל צורתו עדיפה בכ"ז רובו קובע ועדין צ"ב והוכחה.

וצריך לעורר על סוג שלישי של עשיה והוא לשם סמל ודגל שאינו לנוי אך גם לא ע"מ להבין ולהורות, ובמד"ר [במדבר פ"ב ו'] מצאנו שלכל שבט היה דגל ועליו צורה ובהן אריה וחז"ל ושור. ואם היינו אומרים שאף זה ע"מ להבין ולהורות לכ"א שבטו היה פשוט, אולם נראה יותר כתירוץ הט"ז [סימן קמ"א ס"ק י"ג] שצבוע ע"ג בד עדיף אף משוקע וע"כ אף חז"ל הותר לעשות בדגלי שבטים, ועדיין צ"ע דאין למדין הלכה מאגדה.

סימן ג

כניסה למצבי סכנה - מצבים והעדפות

הקדמה

בדורנו, עקב שערי חכמה שנפתחו, שפע ירד לעולם, ולחלק גדול מכלל הציבור בארץ ובעולם נתפנה זמן רב, ויחד עם הזמן הרב נתפתחה תרבות הפנאי.

חלק מתרבות הפנאי חידשה הרבה עיסוקים – בילויים שענינם כניסה למצבי סכנה, ברב או במעט. הכניסה למצב, אין מטרתה עצם ההסתכנות לשמה, אלא בדרי"כ סוג העיסוק-בילוי